

РОЗДІЛ 6 ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.111+811.161.2]25'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.2.29>

СТРУКТУРНИЙ ТА ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗМОВНОГО ДИСКУРСУ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО (на матеріалі українсько-англійського перекладу вечірньої промови від 09.03.2025)

STRUCTURAL AND PRAGMALINGUISTIC ASPECT OF V. ZELENSKYI'S SPOKEN DISCOURSE (based on the Ukrainian-English translation of the evening speech from March 9, 2025)

Гурко О.В.,
orcid.org/0000-0002-2839-2400
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Сучасні підходи до аналізу розмовного дискурсу передусім передбачають студіювання механізмів мовленнєвого впливу через комунікативні вектори спілкування. Особливо важливими в умовах сьогодення є питання, що пов'язані з виявленням мовних експлікаторів, за допомогою яких адресанти употужнюють ефективність та дієвість свого мовлення. З урахуванням того, що лінгвістичних досліджень, присвячених виявленню структурно-семантичної та лінгвопрагматичної специфіки розмовного дискурсу в українському мовознавстві майже немає, це й зумовлює актуальність запропонованих лінгвістичних студій. У науковій розвідці виявлено одиниці, якими послуговується мовець для узагальнення, представлено типологію комунікативних стратегій, спираючись на основні тактики, та вказано на комунікативно-інтенційний зміст перформативних речень у мовленні В. Зеленського.

Поставлена мета зумовила потребу виконати такі завдання, по-перше, з'ясувати параметри експлікації емоційно-оцінних словосполучень, по-друге, окреслити модули репрезентації епістемічної модальності, по-третє, виявити й описати прагматичні перформативні типи речень, а також, по-четверте, виокремити основні комунікативні стратегії та тактики. Матеріалом вивчення є вечірня промова, виголошена президентом нашої країни 9 березня 2025 року.

Аналіз засобів, експлікованих у вечірньому зверненні В. Зеленського, уможливив виокремлення 3 видів емоційно-оцінних словосполучень, за допомогою яких мовець передає своє ставлення до тих чи тих подій. Крім того, зафіксовано значущу кількість одиниць, що містять сему узагальнення. Серед прагматичних вербалізаторів постають стратегії, зреалізовані певними комунікативними тактиками. Перспективу подальших наукових студій вбачаємо у виявленні перекладацьких трансформацій в англо-українському аспекті на матеріалі промов В. Зеленського.

Ключові слова: розмовний дискурс, переклад, мовні засоби, прагматичний аспект, епістемічна модальність, комунікативна стратегія та тактика.

Modern approaches to the analysis of spoken discourse primarily involve the study of speech influence mechanisms through communicative vectors. Particularly essential in today's context are the issues related to the identification of linguistic explicators, with the help of which addressees strengthen the effectiveness and efficiency of their speech. Considering that there are almost no linguistic studies devoted to the identification of structural-semantic and linguopragmatic features of spoken discourse in Ukrainian linguistics, this determines linguistic studies relevance. This paper identifies the units used by the speaker for generalization, presents a typology of communicative strategies based on the main tactics, and points out the communicative and intentional content of performative sentences in V. Zelenskyi's speech.

The aim allows the following tasks: to find out the parameters of emotional and estimated phrases explication; to outline the modes of epistemic modality representation; to identify and describe pragmatic performative types of sentences, and to highlight the main communication strategies and tactics. Study material is the evening speech delivered by the President of our country on March 9, 2025.

Means analysis explicated in V. Zelenskyi's evening speech made it possible to distinguish 3 types of emotional and estimated phrases with which the speaker conveys his attitude to certain events. Besides, a significant number of units is studied which have generalization seme. Among the pragmatic verbalizers are strategies implemented by certain communicative tactics. Perspectives for the further academic research are seen in identifying translation transformations in the English-Ukrainian aspect on the basis of V. Zelenskyi's speeches.

Key words: spoken discourse, translation, language means, pragmatic aspect, epistemic modality, communicative strategy and tactics.

Постановка проблеми. Новітні підходи до аналізу розмовного дискурсу передусім передбачають студіювання механізмів мовленнєвого впливу через комунікативні вектори спілкування. Особливо важливими в умовах сьогодення є питання, що пов'язані з виявленням мовних експлікаторів, за допомогою яких адресанти употужнюють ефективність та дієвість свого мовлення. Крім того, надзвичайно значущим на сучасному етапі є вивчення специфіки мовленнєвої поведінки з опертям та комунікативні тактики та стратегії, адже нині у фокусі уваги – будь-які мовні одиниці, які слугують маркерами, що вможливають єдине тлумачення сутності комунікативного акту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студіювання процесу комунікації щодо структурних, семантичних, прагматичних та комунікативних особливостей викликає неабияке зацікавлення серед українських та зарубіжних дослідників. Зокрема, Т. Ананко окреслює комунікативну поведінку в аспекті стратегій і тактик, спираючись на промови Хіларі Клінтон [1, с. 7], Л. Завальська досліджує структурно-семантичні особливості основного мовленнєвого жанру президентської риторики – інавгураційних промов Володимира Зеленського, Анджея Дуди, Зузани Чапутової та Олександра Вучича [6, с. 381], а Л. Стрій студіює привітання, звернення та інавгураційні промови 5 українських президентів, виокремлюючи 3 основні стратегії спілкування з адресатами [9, с. 82]. О. Гурко аналізує промову президента України перед Конгресом з урахуванням лексичних, граматичних та стилістичних маркерів [4, с. 13] та з'ясовує аксіологічні параметри мовлення В. Зеленського [5, с. 18]. Крім того, науковиця виявляє структурно-семантичні та лінгвопрагматичні особливості на матеріалі виступів, виголошених президентом України до Дня Конституції та Дня Незалежності України [10, с. 63]. Натомість Н. Кондратенко, аналізуючи інавгураційні промови В. Зеленського і З. Чапутової, визначає спільні та відмінні риси в структурно-семантичному, лінгвокогнітивному та лінгвопрагматичному аспектах [7, с. 33].

Отже, в умовах сьогодення вважаємо логічним різноаспектний аналіз вечірніх промов В. Зеленського, які є популярними й ключовими не лише в нашій країні, а й виходять далеко за її межі. З урахуванням того, що лінгвістичних досліджень, присвячених виявленню структурно-семантичної та лінгвопрагматичної специфіки розмовного дискурсу в українському мовознавстві майже немає, це й зумовлює **актуальність запропонованих лінгвістичних студій**. Отже,

у науковій розвідці **ставимо за мету** виявити одиниці, якими послуговується мовець для узагальнення, представити типологію комунікативних стратегій, спираючись на основні тактики, та вказати на комунікативно-інтенційний зміст перформативних речень у мовленні В. Зеленського.

Постановка завдання. Поставлена мета зумовила потребу виконати такі завдання, по-перше, з'ясувати параметри експлікації емоційно-оцінних словосполучень, по-друге, окреслити модуси репрезентації епістемічної модальності, по-третє, виявити й описати прагматичні перформативні типи речень, а також, по-четверте, виокремити основні комунікативні стратегії та тактики. Матеріалом вивчення є вечірня промова, виголошена президентом нашої країни 9 березня 2025 року [3].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні спостерігаємо неабиякі зміни у політичній комунікації, що відбивають та водночас впливають на економічні та політичні процеси міжнародного рівня. Політичний дискурс розширює межі своєї імплементації та стає глобальнішим через активізацію соціальних мереж [10, с. 67]. Отже, з урахуванням зазначеного перейдемо безпосередньо до аналізу промови президента України.

У межах наукової розвідки виокремлюємо 3 види емоційно-оцінних словосполучень, що експлікують значення, по-перше, позитивної оцінки, по-друге, негативного забарвлення і, по-третє, героїчного представлення рятувальників. Далі докладно проаналізуємо кожен окреслений різновид.

Задля досягнення поставленої мети В. Зеленський використовує зазначені нижче словосполучення, що містять модус позитивної оцінки, й уможливають реалізацію таких завдань:

1) підкреслити незламність і стійкість українських військових (*смійко та nonpi vse / steadfastly and despite everything*);

2) вказати на міцність оборони як основу для успіху дипломатії (*сильні фронтові позиції / strong frontline positions*);

3) подякувати міжнародним партнерам (*дуже цінуємо / deeply appreciate*);

4) описати бажання партнерів підтримувати обороноздатність України (*готовність інвестувати / readiness to continue investing*);

5) представити оптимістичне бачення дипломатичних зусиль (*наближення миру / bring peace closer*);

6) експлікувати позитивну оцінку діяльності всіх причетних до знищення окупантів в контексті російсько-української війни (*знищують окупанта / destroying the occupier*);

7) заявити про беззаперечну підтримку союзників (*повна підтримка / full support*);

8) вказати на значущу роль Німеччини в аспекті європейської безпеки (*одна з найбільших безпекових опор / one of the greatest security pillars*);

9) виразити вдячність рятувальникам за внесок у боротьбу (*ім вдячні / grateful to them*).

Незначними за обсягом в аналізованому матеріалі є висловлення, що негативно оцінюють ворога, зокрема нагадують про руйнування, спричинені обстрілами: *після російських ударів / after Russian strikes*. Можливо, це спричинено тим, що автор здебільшого зосереджував увагу на героїчному представленні рятувальників, які працюють на Донеччині та Харківщині, посилюючи та зберігаючи сильні фронтові позиції. Істотним у цьому ракурсі є передусім визнання постійної самовідданої праці рятувальників (*завжди допомагають нашим людям / always helping our people*), офіційне вшанування їхнього героїзму (*відзначити наших рятувальників / recognize our rescuers*), а також окреслення складних умов праці на передовій (*працюють на Донеччині / working in the Donetsk region*).

У вечірній промові В. Зеленський використовує лексеми на кшталт *all, every, everything*, які слугують яскравими маркерами для узагальнення певних фактів та індивідуалізації в межах загальної групи. Саме тому спробуємо докладно проаналізувати кожну узагальнювальну одиницю, репрезентовану в розмовному дискурсі президента:

all [our units] → підкреслює, що жоден підрозділ не діє окремішно, а всі беруть участь у бойових діях;

[despite] everything → експлікує всі ймовірні труднощі та виклики, які постають і не впливають на хід подій;

everything [to ensure] → вказує на максимальну реалізацію зусиль задля забезпечення потреб фронту;

[us] all → узагальнює той факт, що дія або процес стосується всієї групи людей, без винятку (у цьому разі України та Європи);

all [partners] → наголошує на тому, що йдеться мова про всіх союзників;

our teams → вказує на належність до певної групи людей, зокрема команди, яка працює від імені України;

all [week long] → описує тривалість дії (увесь тиждень, безперервно);

every [week] → окреслює повторюваність дії (постійно, щотижня);

all [the personnel] → наголошує на залученості до того чи того процесу усього персоналу ДСНС, а не лише окремих людей;

entire [team] → підкреслює важливість цілісності команди, зокрема всіх його членів;

everyone [working for Ukraine] → представляє кожен окремий індивідуум, який працює на благо України;

all [our warriors] → згадує про всіх військових, виражаючи загальну подяку.

Крім того, в аналізованому тексті фіксуємо речення, що містять модус епістемічності з різноманітним семантичним спектром, експлікуючи, наприклад:

1) привітання та водночас фактичне побажання здоров'я: *Бажаю здоров'я / I wish [you health]*;

2) прагнення, намір, а також особисте ставлення мовця: *Я хочу подякувати / I want [to thank]*;

3) очікування, підґрунтям якого є передбачувані дії партнерів: *Очікуємо прискорення / We expect [an expedited delivery]*;

4) категоричне твердження з зазначенням важливості певної дії: *надзвичайно важливо, що Німеччина усвідомлює роль / It is extremely important [that Germany understands its role]*;

5) сподівання щодо майбутнього: *Сподіваємося на результати / We hope [for results]*;

6) особисте бажання мовця акцентувати увагу на певних людях: *А особливо я хочу відзначити / I especially want [to recognize]*;

7) ввічливе бажання висловити подяку: *Я хочу подякувати / I would like [to thank all partners]*.

Отже, модусна категорія епістемічності здебільшого репрезентує сподівання, які висловлює мовець на підставі попереднього знання через когнітивного мислення, реалізуючи відтінки ймовірності, впевненості, можливості, припущення тощо.

Зауважимо, що вкрай важливим у розмовному дискурсі є правильне розуміння мовленнєвих актів, що вможливорює, як наслідок, – правильну інтерпретацію інформації, яка передається адресатові від адресанта за допомогою прагматичних значень, яких висловлювання набувають у комунікативній ситуації.

Услід за З. Будій, під перформативами розуміємо особливий вид висловлювань, значенням яких є здійснення мовцем мовленнєвої дії у прагматичних координатах безпосереднього спілкування [2, с. 23]. Саме тому у межах наукової розвідки виокремлюємо такі прагматичні перформативні типи речень на основі комунікативно-інтенційного змісту:

а) експресиви, що експлікують емоційний стан мовця, його почуття, оцінки, ставлення до дійсності, наприклад, у реченнях *Дякую вам дуже! Дякую всім, хто працює заради України та українців! Дякую всім нашим українським воїнам! / Thank you so much! Thank you to everyone*

working for Ukraine and Ukrainians! Thank you to all our Ukrainian warriors! за допомогою експресивів мовець виражає загальну вдячність захисникам та громадянам;

б) репрезентативи, підґрунтям яких є передавання інформації про факти, знання тощо: *Євросоюз – працюємо на рівні інституцій ЄС, щоб перекрити наявні дефіцити в постачанні / The European Union – we are working at the level of EU institutions to cover existing supply shortages;*

в) декларативи змінюють статус або стан речей у реальному світі через сам акт мовлення: *Дипломатія буде сильною тільки на сильних фронтових позиціях. І ми робимо все для того, щоб українські фронтові потреби були забезпечені / Diplomacy will only be strong with strong frontline positions. We are doing everything to ensure that Ukraine's frontline needs are met;*

г) асертиви експлікують упевненість мовця в істинності певного твердження або оцінюють ситуацію: *Нідерланди – є готовність інвестувати й надалі у виробництво зброї в Україні. Країни Північної Європи та Балтії – повна підтримка, і це означає нові пакети, нові інвестиції у виробництво зброї, нові політичні ініціативи, які зміцнять нас усіх – і Україну, і Європу / The Nordic and Baltic states – there is full support, and this means new packages, new investments in weapons production, new political initiatives that will strengthen us all – both Ukraine and Europe.*

Мовлення В. Зеленського базується на різних комунікативних стратегіях і тактиках. У межах вечірньої промови В. Зеленського виокремлюємо 7 основних стратегій, зокрема: 1) самопрезентації; 2) консолідації; 3) авторитетності; 4) протиставлення; 5) позитивної перспективи; 6) дискретизації; 7) етикетності.

Стратегія самопрезентації представлена тактикою хеджування із застосуванням «ми-референції» [10]. Отже, в аналізованому матеріалі лідер держави, послуговуючись інклюзивним *ми*, підкреслює водночас і свої досягнення через демонстрацію компетентності щодо активних дій, наприклад: *Завтра ми продовжимо працювати заради наближення миру – буде мій візит у Саудівську Аравію / Tomorrow, we will continue working to bring peace closer – there will be my visit to Saudi Arabia.*

Стратегія консолідації зреалізована через об'єднання аудиторії навколо спільної мети, ідеї чи цінностей, зокрема боротьбі за незалежність: *Дипломатія буде сильною тільки на сильних фронтових позиціях / Diplomacy will only be strong with strong frontline positions.*

Стратегія авторитетності вербалізується за допомогою тактики покликання на авторитети і є одним з найпотужніших засобів впливу на аудиторію. Наприклад, у реченні *Євросоюз – працюємо на рівні інституцій ЄС, щоб перекрити наявні дефіцити в постачанні / The European Union – we are working at the level of EU institutions to cover existing supply shortages* мовець апелює до інституцій ЄС, які є вкрай впливовими щодо підтримки України.

Мовець використовує стратегії протиставлення для створення контрасту між руйнуваннями ворога та допомогою українських служб, адже ми боремося за свободу, а вони – за диктатуру: *Увесь тиждень, як і кожного тижня після обстрілів, після російських ударів, наші рятувальники завжди на місці, завжди допомагають нашим людям / All week long – just like every week after the shelling, after Russian strikes – our rescuers are always there, always helping our people.*

Стратегія позитивної перспективи експлікована в аналізованому розмовному дискурсі через тактику бачення оптимістичного майбутнього щодо результатів дипломатичних переговорів: *Сподіваємося на результати, і це стосується і наближення миру, і продовження підтримки / We hope for results – both in bringing peace closer and in continuing support.*

Стратегію дискретизації здебільшого використовують для поділу явищ, подій або понять на сегменти, що допомагає контролювати сприйняття інформації. У реченні *Доповідь Головома Сирського – фронт, основні напрямки на Донеччині та Курська операція / Commander-in-Chief Syrskiy's report – the frontline, the main directions in the Donetsk region, and the Kursk operation* певні військові ситуації та дії розмежовано на 2 конкретних складника, що вможливило чітке розуміння ситуації.

Основними тактиками стратегії етикетності у мовленні президента є використання ввічливого звертання: *Бажаю здоров'я, українці, українки! / I wish you health, fellow Ukrainians!* та вираження вдячності дипломатичним партнерам, міжнародним союзникам та рятувальникам: *Ми дуже цінуємо це / We deeply appreciate this.*

Висновки. Отже, для аналізованого вечірнього звернення В. Зеленського характерне частотне використання емоційно-оцінних словосполучень, за допомогою яких мовець передає своє ставлення до тих чи тих подій. Крім того, домінують одиниці, що містять сему узагальнення, наприклад, щодо єдності українців. Експлікаторами прагматичних векторів постають стратегії, що реалізуються через

певні комунікативні тактики. Перспективу подальших наукових студій вбачаємо у виявленні перекладацьких трансформацій в англо-українському аспекті на матеріалі промов В. Зеленського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананко Т. Р. Комунікативні стратегії у політичному дискурсі Хіларі Клінтон. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (47). Issue: 160. 2018. С. 7-10.
2. Будій З. І. Комунікативно-прагматичні властивості перформативних мовленнєвих актів. *Наукові записки ТИПУ. Серія: Мовознавство*. Вип. II (26). 2016. С. 20-23.
3. Вечірнє звернення В. Зеленського від 09.03.2025. URL: <https://www.president.gov.ua/news/diplomatiya-bude-silnoyu-tilki-na-silnih-frontovih-pozicijah-96537>
4. Гурко О. В. Іntenція персуазивності в мовленні В. Зеленського. *Англістика та американістика*. Вип. 20. 2023. С. 13-17.
5. Гурко О. В. Лінгвостилістична специфіка політичних промов В. Зеленського. *Вчені записки ТНУ. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 33 (72). Ч.1. № 4. 2022. С. 18-22.
6. Завальська Л. В. Комунікативні стратегії президентського дискурсу (на матеріалі промов В. Зеленського). *Вісник ОНУ. Серія: Філологія*. 26. 2 (24). 2021. С. 30-39.
7. Кондратенко Н. Інавгураційна промова як мовленнєвий жанр президентської риторики в українському і словацькому політичному дискурсі. *Slavica Slovaca*. № 57. 2022. С. 33-46.
8. Стечик Т. С. Лінгвопрагматичні стратегії персуазивності в дебатах і промовах сучасних американських політиків: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови. Чернівці. 2015. 262 с.
9. Стрій Л. Комунікативні стратегії в мовленні українських президентів: ритуальні мовленнєві жанри. *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 25 (2(22)), 2020. С. 82-88.
10. Hurko O. V. Linguopragmatic specificity of V. Zelensky's speeches (on the material of the speeches announced by the President of Ukraine on the occasion of the Constitution Day and the Independence Day of Ukraine). *Нова філологія*. № 93. 2024. С. 63-71.